

Пономаренко Є.К.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, 4 курсу спеціальності 081 Право,
Науковий керівник: д.ю.н., професор **Сотула О.С.,**
професор кафедри національного, міжнародного права
та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, окрім шкоди та збитків що вже було завдано, та тих що завдаються з кожним днем російської агресії, цивільному населенню, економіці держави, інфраструктурі міст та сіл було спричинено велику за обсягом, а інколи, й безповоротну за своїми наслідками, шкоду екологічному середовищу України.

Тут буде наведено як загальну статистику, так й буде розглянуто декілька прикладів таких правопорушень, з наслідками яких довелось зіштовхнутись довкіллю України. Враховуючі що наукових джерел на цю тему не так багато, що цілком очікувано, враховуючі що більш широке об'єктивне дослідження цієї теми буде можливим тільки після завершення повномасштабного вторгнення, мною були досліджені відкриті джерела інформації, такі як звіти діяльності Міністерства захисту довкілля, журналістські дослідження та інші.

Відповідно до законодавства, екоцид можна трактувати наступним чином: “Екоцид – Масове знищення рослинного або тваринного світу,

отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу.” [1, ст. 441]

В свою чергу, дослідник, кандидат юридичних наук Рибачук В.К. наводить таке визначення слова Екоцид: “Екоцид – знищення життєвого простору народу за допомогою застосування дефоліантів, гербіцидів, руйнації дамб та інших споруд, знищення рослинного чи тваринного світу, є міжнародним злочином.” [2, 505].

Під визначення цього терміну цілком можна віднести дії з боку російської федерації, направлені в тому числі на знищення екологічного середовища України. Міністерство захисту довкілля наводить таку статистику кримінальних правопорушень проти довкілля, з боку Росії в Україні: За час повномасштабної війни в Україні міністерством захисту довкілля було зафіксовано понад 2,5 тис. злочинів. Ця статистика складається лише з тих правопорушень, які вдалось зафіксувати, на чому потрібно зробити окрему ремарку, оскільки за об’єктивних причин, відсутня можливість зафіксувати правопорушення в умовах окупації. В свою чергу, орієнтовна сума збитків, яку Росія завдала екології України, за оцінками міністру захисту довкілля, Р.О. Стрільця, станом на жовтень 2023 року складала близько 55 млрд. євро. [3]

Розглядаючи окремі приклади екоциду, в першу чергу, можна згадати найбільш глобальну подію, яка спричинила найбільшу шкоду екосистемі Херсонщини, підриг дамби Каховської ГЕС, який мав місце вночі 6 червня 2023 року. Операція з руйнування Каховської ГЕС, вірогідно, планувалась заздалегідь, з метою припинення наступу українських морських піхотинців в районі лівобережної Херсонщини та Дніпровських островів. На це вказують факт того, що за тиждень до підригу в РФ ухвалили постанову №873 “Про особливості застосування на територіях “ДНР”, ЛНР“, Запорізької та Херсонської області положень законодавства Російської Федерації” в сферах промислової безпеки небезпечних виробничих об’єктів і забезпечення

безпеки гідротехнічних споруд. В цій постанові, яка вступила в дію 30 травня, в десятому пункті, було вказано не проведення розслідувань аварій гідрологічних об'єктів, які трапились в наслідок бойових дій [4].

Вибух спричинив повне руйнування дамби, що в свою чергу призвело до затоплення водами Каховського водосховища значних територій на лівому березі Дніпра та деякої частини правобережного узбережжя й частково до затоплення деяких районів міста Херсон. В результаті підриву дамби, Каховське водосховище припинило своє існування, що призвело до загибелі більшої частини екосистеми водосховища. Окрім цього, руйнування ГЕС призвело до витоку невідомої кількості мастила. Експертами прийнято вважати, що кількість мастила яку було вимито водою складає понад 150 тонн, враховуючі загальну кількість в 450 тонн, яка була наявна в вузлах та агрегатах ГЕС на момент трагедії [5].

Через безпосередню близькість місця вчинення кримінального правопорушення до лінії бойового зіткнення, та враховуючі що більшість територій, які постраждали від наслідків здійснення цього правопорушення, знаходяться в окупації, немає можливості в повній мірі провести об'єктивне розслідування, та оцінити весь масштаб наслідків, які спричинила ця трагедія.

У зв'язку з трагедією, Президентом України було скликано екстрене засідання РНБО. За фактом підриву греблі Каховської ГЕС, Службою Безпеки України було відкрито кримінальне провадження, за статтями 438 "Порушення законів та звичаїв війни" та 441 "Екоцид". Голова Служби Безпеки України, Василь Малюк, наголошує, що завданням СБУ є притягнення до відповідальності всіх виконавців злочинів, а не тільки вище керівництво Російської Федерації [6].

Ми можемо зробити висновок, що внаслідок ведення бойових дій, окрім цивільної інфраструктури та цивільного населення, також великих ушкоджень завдається екології країни. Неможливо не сперечатись з тим

фактом, що відповідно до діючого українського законодавства, дії Російської федерації направлені на знищення українського екологічного середовища можна кваліфікувати як екоцид. Навіть попри неможливість об'єктивного розслідування в зонах бойових дій, було зареєстровано та розслідується велика кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з заподіянням шкоди довкіллю. Так само неможливо об'єктивно оцінити весь обсяг наслідків та шкоди, яку заподіяли бойові дії на території України. Тим не менш, злочини Російської федерації, як в сфері екології, так й в інших сферах, мають бути розслідувані, а всі відповідальні мають бути покарані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25., ст 131.

2. Рибачук В.К. Міжнародні та національні аспекти регулювання злочину екоциду / Рибачук В.К. /

3. Стрілець Р.О, Механізми притягнення РФ до відповідальності за злочини проти довкілля: Міжнародний форум «United for Justice. United for Nature », м. Київ, 25-26 жовтня, 2023 р.

URL: <https://mepr.gov.ua/united-for-justice-united-for-nature-svitovi-lidery-v-ukrayini-obgovoryuyut-mehanizmy-prytyagnennya-rf-do-vidpovidalnosti-za-zlochyny-proty-dovkillya/> (дата звернення 26.03.2024)

4. За тиждень до підриву Каховської ГЕС в РФ ухвалили дивну постанову – ЗМІ

URL: <https://www.unian.ua/economics/energetics/za-tizhden-do-vibuhu-na-каховskiy-ges-vlada-rosiji-dozvolila-ne-rozsliduvati-avariji-na-nebezpechnih-ob-yektah-12283659.html> (дата звернення 26.03.2024)

5. Каховська ГЕС: вода прибуває, людей евакуюють. Що далі? – ЗМІ

URL: <https://www.dw.com/uk/pidriv-kahovskoi-ges-voda-pribuvaє-ludej-evakuuut-so-dali/a-65840066> (дата звернення 26.03.2024)

6. Відкрито кримінальне провадження за фактом підриву дамби Каховської ГЕС – ЗМІ

URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/220064_vdkrito-krimnalne-provadhennya-za-faktom-pdrivu-dambi-kakhovsko-ges (дата звернення 26.03.2024)